

Svensson, (parantesene er mine); „Hos den bekanta mjöldrygesvampen, *Claviceps purpurea*, sörja konidier (sporer), sklerotier (sporeskjer) och askosporer (soppsporer i fruktlegemet / stroma) i tur och ordning för förökningen och spridningen. Då rågen blommar – *Claviceps* parasiterar nämligen i regel på detta sädeslag, men angriper även andra gräs – infekterar askosporerna fruktämnen, vilka genomdras av svampens hyfer (sammenhengende celler) och snart förvandlas till en vit, mjuk fårad myceliemassa (nettverk av celler). I fårorna sitta konidiebärare hopade, och de avsöndra otroliga mängder av ovala, genomskinliga konidier. De bakas in i en sött smakande vätska, " honungsdagg", som samtidigt avsöndras och droppar ned från axen. Det nu beskrivna konidiestadiet har tidigare, då svampens utvecklingshistoria icke var utredd, beskrivits under namnet *Sphacelia segetum* (ergot). Lockade av den söta vätskan besöka flugor och andra insekter de infekterade blommorna och kunna därigenom bidra till konidiernas spridning, som också i någon mån kan förmedlas av regn och vind. Så småningom upphör emellertid konidieavsöndringen, de hittills mjuka myceliekropparna omvandlas till hornartade sklerotier, som på ytan är svartviolettera men inuti består av en vit parenkymliknande mycelievävnad. Eftersom deras tillväxt pågår rätt så länge, skjuta de slutligen ut bortåt en centimeter eller mer ur småaxen, i toppen av sklerotierna fortsätter konidiebildningen längst, men slutligen torra *Sphacelia*-hyferna ihop även där och bilda då den så kallade mössan. Det är dessa sklerotier, som gå under namnet mjöldrygor. Då rågen är färdig att skördas ha emellertid många mjöldrygor redan lossnat och fallit ned på marken, där de myllas ned och övervintra. Om fuktigheten är tillräcklig och de ej ligga alltför djupt nedbäddade, „gro“ de nästa vår, det vill säga från den hårda sklerotievävnaden utvecklas många små fruktkroppar eller riktigare stromautskott, som består av ett sterilt, rödgult skaft och ett klotrunt, mörkrött huvud med flasklika perithecier (små runde beholdere med sporer, som slipper ut gjennom ostiole- "hullet" i tidens fylde) insänkta i det yttre vävnadsskiktet. Huvudena nå nätt och jämnt över markytan. Var och en av de cylindriska sporsäckarna

bilda åtta trådformiga askosporer. Dessa mogna vid tiden för rågens blomning, spridas med vinden till rågblommornas märken (arr), där de lett fastna och åstadkomma en infektion" (Svensson 1934).

Siden ergot er mye vanligere på rug enn på andre kornsorter, har den trolig fulgt med rugen og begynt på denne. Det er tydelig at ikke alle har hatt „rent mel i posen“. Ergotisme, antonild og mange andre navn har denne skjebnesvangre dødelige sykdommen hatt. Den er en god del dokumentert; i Rhindalen 857 e.Kr. og år 944 e.Kr. døde over 40.000 i Frankrike. År 1039 e.Kr. bröt epidemien ut igjen her. Kong Magnus II. Sigurdson døde i 1069 av ergotisme bare 21 år gammel. Han var nok smittet utenlands. Lista kan gjøres meget lengre. Sykdommen førte med seg byller på huden. Fingre, armer, tår og bein måtte ofte amputeres. Kroppen visnet bort, og nervøse rykkninger, diare, hallusinasjoner og galskap førte til død. De syke var straffet av Gud eller forhekset, mente man. Hele bygdelag døde ut, før det bedret seg noe utover i middelalderen. Men da byllepesten (*Yersinia pestis*) angrep i årene 1348-1350, ble det værre enn noengang også i Nord-Europa. Det var kalde fuktige somre, så ergotismen blomstret opp samtidig med pesten. Sommeren 1355 bröt det ut smittsom galskap i England, og år 1374 skjedde det samme i Tyskland. Denne situasjonen var med på å provosere fram huuha-svedjebruket. De svedjeklanene som befant seg „langt borte i granskogen“ ble minst berørt av dødeligheten, og dette ble selvsagt oppservert i samtiden. Svedjefolkene flyttet jo ofte, og i tillegg steriliserte de sine dyrkningsfelt hver gang det ble brant. De slo også omhyggelig grasveksten på sine nærmeste avlagte svedjefelter, og kuene beitet ned grasen på de som lå lengre borte enn høybergingsfeltene. Jo dårligere klima, dess lengre unna måtte de hente vinterfôr. I dette miljøet var det vanskelig for ergot å få innpass. Huuha ble den mektige beskyttelsen i disse frodige granskogene, men det utelukker ikke at krigføring og annet også kunne jage folk bort.